

Alojzij Kačičnik

Kovačičeva življenjska pot

Povzetek: Sloves osrednje osebnosti v Mariboru na kulturnem in znanstvenem področju v prvi polovici 20. stoletja si je duhovnik Fran Kovačič pridobil predvsem z delom na zgodovinskem polju in na področju organizacije družbenega življenja. Bil je gonilna sila ustanavljanja *Zgodovinskega društva za Spodnjo Štajersko*, znotraj njega pa pobudnik ustanovitve knjižnice, ki je z leti prerasla v *Študijsko knjižnico* in ob ustanovitvi Univerze v Mariboru v *Univerzitetno knjižnico*. Kovačič je prav tako bil gonilna sila pri ustanovitvi *Časopisa za zgodovino in narodopisje*, ki ga je ves čas soustvarjal s svojimi prispevki, pri tem pa bil najprej tehnični, nato pa dolga leta tudi glavni urednik. S svojim bogatim znanjem je v vlogi eksperta uspešno sodeloval na pariški mirovni konferenci, proti koncu svoje profesorske službe pa je svoje raziskave kronal z obsežnima monografijama *Slovenska Štajerska in Prekmurje ter Zgodovina Lavantinske škofije 1228-1928*.

Kovačičevo delo je bilo vedno usmerjeno v delo z mladino, zato se je vključeval v različne ustanove, ki so se ukvarjale z vzgojo: bil je med pobudniki in koordinatorji za prihod salezijancev v Lavantinsko škofijo, vneto je agitiral za Sveto vojsko oz. abstinenčno društvo, sodeloval je v Cirilovi tiskarni, bil je pisec člankov v različne časopise ... Zadnjih 10 let svojega življenja pa je skoraj v celoti posvetil delu za Slomškovo beatifikacijo.

Njegov primarni poklic pa je bil profesor filozofije v Bogoslovnem učilišču v Mariboru (od 1897 pa do 1932, ko se je upokojil). Že v letu 1898 je na pobudo škofa Napotnika ustanovil revijo *Voditelj v bogoslovnih vedah*, ki velja za prvo strokovno teološko revijo v slovenskem jeziku, katere urednik je bil celo desetletje. Predvsem v prvem obdobju je izdal več filozofskih razprav in tudi nekaj samostojnih knjig s področja filozofije in s svojimi odločitvami zaznamoval slovensko terminologijo.

Fran Kovačič je bil rojen v Veržeju 1867., umrl pa v Mariboru 1939. leta.

Gljučne besede: Kovačič, filozofija, *Voditelj v bogoslovnih vedah*, zgodovina, Zgodovinsko društvo, Spodnja Štajerska, Lavantinska škofija, Mariborska škofija, Veržej, Maribor, prevrat.

Abstract: The Life and Work of Fran Kovačič

A priest of the diocese of Lavant (today Maribor), born in Veržej in 1867, Fran Kovačič was a central figure of the social and scientific life in Maribor in the first half of the 20th century. After graduating in theology in Maribor, he studied philosophy in Rome and then spent his life teaching at the Theological College in Maribor until his retirement in 1932. He founded the first theological journal »*Voditelj v bogoslovnih vedah (Guide to Theological Sciences)*« and wrote numerous philosophical treatises as well as some monographs. He was also an important historian and among the founders of the Historical Society for Lower Styria. Within the Society, he initiated the foundation of a library, which later became Study Library and University Library, and of the »*Časopis za zgodovino in narodopisje (Historical and Ethnological Journal)*«.

At the same time he was active in youth pastoral and strove to bring the Salesian order into the diocese. After the First World War he successfully participated as an expert in the peace conference in Paris. He was a prolific writer and published

numerous historical studies, »Slovenska Štajerska in Prekmurje (*Slovenian Styria and Prekmurje*)« and »Zgodovina Lavantinske škofije 1228-1928 (*The History of the Diocese of Lavant from 1228 to 1928*)« being the most important ones. He spent his last 10 years working on the beatification of bishop Slomšek. He died in Maribor in 1939.

Key words: Fran Kovačič, philosophy, theology, Voditelj v bogoslovnih vedah (*Guide to Theological Sciences*), history, Historical Society, Lower Styria, diocese of Lavant, diocese of Maribor, Veržej, Maribor.

Začetki

Fran Kovačič se je rodil 25. 3. 1867 v Veržeju staršema Francu in Tereziji Kovačič, roj. Rantaša (Slovenski biografski leksikon, s. v. Kovačič Franc). Njegova rojstna hiša je danes na Narcisni ulici 2. V domačem kraju je dobil najbolj osnovno izobrazbo, ki jo je ob spodbudi domačega župnika Lovra Janžekoviča nadgradil v Ljutomeru, nato pa v Varaždinu in Zagrebu. Maturiral je v Varaždinu. V tem obdobju se je že prebujal njegov čut za etnologijo in zgodovino, o čemer je pozneje sam večkrat pripovedoval. A klic po duhovništvu je bil močnejši, zato je vstopil v zagrebško bogoslovje, a že po enem letu, 1892, se je preselil v Maribor, kjer je kot bogoslovec izredno razgibal semeniško življenje predvsem s poživitvijo in reorganizacijo literarnega društva, ki ga je preimenoval v *Društvo Slomšek*. V duhovnika je bil posvečen leta 1894. Sledilo je eno leto kaplanovanja v Spodnji Polskavi, nato še krajši čas službe duhovnega pomočnika v Studenicah, nakar se je podal v Rim na študij filozofije. Bival je v kolegiju Dell'Anima, študijsko pa se je izpopolnjeval pri dominikancih v Kolegiju sv. Tomaža Akvinskoga (danes Univerza Angelicum), kjer je po dveh letih dosegel doktorski naslov. Sam je sicer želel študirati cerkveno arheologijo ali vsaj cerkveno zgodovino, a je od škofa dobil dovoljenje le za filozofijo, zato je v času rimskega študija skušal nabrati vsaj nekaj znanja tudi iz njemu ljubelega zgodovinskega področja s prebiranjem literature in na priložnostnih predavanjih. V različnih časopisih zasledimo precej njegovih člankov iz tega obdobja. Objavljal je predvsem v *Slovenskem gospodarju*, *Domu in svetu*, *Rimskem katoliku* in *Katoliškem obzorniku*, *Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko*. Leta 1897 se je vrnil v Maribor in tam posvetil vse svoje moči poučevanju in raziskovanju slovenskega življa predvsem slovenske Štajerske. Njegovo glavno poslanstvo je bila služba profesorja filozofije na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru, ob tem pa se je veliko posvečal znanstvenemu življenju v Mariboru, kar je pomenilo, da je uspešno organiziral preučevanje zgodovine na slovenskem Štajerskem. V ta namen je ustanovil *Zgodovinsko društvo* in se tako pripravljal na obrambo slovenskega narodnega ozemlja. Njegovo delo je zajemala tudi skrb za vzgojo mladine.

Zato si je prizadeval, da so v škofijo povabili salezijance, sam pa je organiziral ustanovitev in gradnjo Marijanišča v Veržeju. Bil je vnet zagovornik abstinenčnega društva. Po začetku procesa za beatifikacijo škofa Antona Martina Slomška se skoraj v celoti posvetil temu svojemu velikemu vzorniku.

Za svoje delo je Kovačič za časa svojega življenja dobil vrsto priznanj: po cerkveni strani je l. 1912 postal knezoškofijski duhovni svetovalec (ob blagoslovitvi Marijanišča v Veržeju), l. 1928 pa prelat (700-letnica lavantinske škofije). Z državne strani je prejel dve visoki odlikovanji, enkrat priznanje sv. Save III. stopnje (1924), drugič pa odlikovanje kraljevega reda jugoslovanske krone III. stopnje, kot prvi je prejel Slomškovo nagrado mesta Maribor, prav tako pa je prejel vrsto častnih priznanj številnih zgodovinskih in muzejskih društev.

V zadnjem desetletju svojega življenja je čutil vedno več zdravstvenih težav, dokler ni izčrpan od srčne oslabeledosti umrl 19. marca 1939. Pokopan je v duhovniški grobnici na mariborskem pobreškem pokopališču (Baš 1939, 1-39).

Profesor filozofije in urednik *Voditelja v bogoslovnih vedah*

Po vrnitvi v Maribor leta 1897 se je v prvi vrsti posvetil profesorski službi na Bogoslovnem učilišču, kjer je predaval filozofijo vse do leta 1933, ko se je upokojil. Janez Janžekovič ga je označil kot sposobnega ter izredno natančnega in strogega profesorja, ki je znal navdušiti in je vedel, kaj hoče doseči (1938/39, 224). Študentom je dal dobro filozofsko podlago za njihov nadaljnji študij. Podobno izkušnjo je imel tudi sam Kovačič, zato se v Rim nikakor ni mogel sprijazniti z dejstvom, da tam obravnavajo teme, ki jih je on že osvojil. To ga je celo tako zelo motilo, da je protestiral pri profesorju, ki mu je moral pojasniti, da splošna raven izobrazbe njegovih slušateljev »ne dovoljuje kaj težjega« (224). Na koncu sta se odločila, da bo zanj pripravljala posebne lekcije, ki se jih je Kovačič udeleževal pri njem doma.

Po vrnitvi v Maribor je na pobudo škofa Mihaela Napotnika že naslednje leto, torej leta 1898, ustanovil znanstveno revijo *Voditelj v bogoslovnih vedah*, ki velja za prvo znanstveno teološko revijo v slovenskem jeziku. Vse do leta 1908 je *Voditelja v bogoslovnih vedah* (odslej VBV) tudi sam urejal in zanj prispeval kar nekaj svojih obširnih filozofskih razprav in člankov. Nekatere med njimi je pozneje tudi izdal kot samostojne knjige. Za njim je 1909. leta prevzel uredništvo Fran Ks. Lukman in ga vodil do leta 1916, ko je revija prenehala izhajati. Kovačič ugotavlja, da ga niso »zadušile težave vojnega časa, temveč drugi nepričakovani vzroki« (Zgodovina Lavantinske škofije, 1928, 421).

Od Kovačičevih prispevkov iz filozofskega področja v VBV naj navedem najprej razprave, ki so bile pozneje natisnjene v samostojnih monografijah. To so: *Občna metafizika ali ontologija (1905 in druga pomnožena izdaja 1930)*, *Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski (1906 in druga pomnožena in predelana izdaja 1923)* in *Kritika ali noetika. Nauk o spoznanju (1930)*. Tukaj navajam še nekaj pomembnejših filozofskih razprav, objavljenih v različnih revijah: *Najvišje dobro pri Sokratu, Platonu in Aristotelu (1899)*, *Aristotelovo svetovno naziranje (1900)*, *Anicij Boštij in njegovo modroslovje (1905)*, *Temeljna načela Tomaževe ekonomije v moderni dobi (1905)*, *Zavornice moralne svobode (1907)*, *Modernizem (1908)* in *Teosofizem (1921)*.

Vzporedno s filozofijo je Kovačič v svojem profesorskem obdobju od 1897-1923 predaval tudi osnovno bogoslovje (fundamentalna teologija), leta 1911 pa je v drugem semestru predaval celo hebrejščino in eksegezo Stare zaveze. Presenetljivo je dejstvo, da razen cerkvene umetnosti, ki jo je predaval od leta 1920 naprej, ni nikoli predaval (cerkvene) zgodovine (Kovačič 1928. Zgodovina Lavantinske škofije, 447; Rajšp 1991, 99-100).

Ustanovitev Zgodovinskega društva in njegov pomen

Prav tako kakor filozofiji ali pa še bolj je bil Kovačič predan zgodovini. Ni in ni se hotel sprijazniti s tem, da ni nobenih dokazov o slovenstvu na južnem Štajerskem. Nasprotno, on jih je videl na vsakem koraku. Le opaziti in ovrednotiti jih je treba. Da bi se to moglo zgoditi, je vzpodbudil še druge somišljenike, da so v letu 1903 ustanovili *Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko*, katerega glavni namen je bil spodbujati in usmerjati proučevanje zgodovine in arheologije na Spodnjem Štajerskem s slovenskega zornega kota. Do takrat se je namreč dogajalo tako, da so vse najdbe in spoznanja razlagali na način, kot da so na tem območju od vekomaj živeli samo Nemci. Kovačič je bil prepričan, da je takšno zmotno stališče mogoče spremeniti samo s trdnimi dokazi, do teh pa se je mogoče dokopati s sistematičnim študijem, kar je podpiralo novoustanovljeno *Zgodovinsko društvo* (Kovačič 1926. Kazalo, 3-5). Zavedal se je, »da s samimi resolucijami in peticijami ne bomo dosegli svojega cilja, ampak le z delom. V tem delu pa slovenski štajerski Slovenci ne smemo biti pasivni gledalci, temveč moramo krepko poseči vmes, tem bolj, ker se pri nas ravnokar bije boj za slovensko gimnazijo. – Znanstvo je ona orjaška moč, pred katero se mora prej ali slej ukloniti tudi kruta sila« (Kovačič 1926. Kazalo, 5). Leta 1925 se je *Zgodovinsko društvo za Spodnjo Štajersko* preimenovalo v *Zgodovinsko društvo v Mariboru* (Hartman, s.v. »Zgodovinsko društvo v Mariboru«). Kovačič je bil vseskozi njegov najboljši aktiven član, saj je bil od

začetka njegov tajnik (1903-1917), od 1921 pa do smrti 1939 pa njegov predsednik (Kovačič 1926, Kazalo, 13; Baš 1939, 11, 22-23, 27).

Knjižnica

Društvo je takoj ustanovilo svojo knjižnico, saj v »*Mariboru tedaj ni bilo javne znanstvene knjižnice*« (Hartman 1978, 12), njen namen pa je bil »*zbirati in arhivirati slovenske tiske z območja kronovine Štajerske, njene knjižne sklade pa dopolnjevati z darovi in volili*« (12). Osnovo je tako tvoril fond knjižnice Mateja Slekovca, kateremu so počasi pridružili zbirke Matije Kelemine, Franca Slaviča, Viktorja Kranjca, Franca Feuša, Srečka Stegnarja, Matije Ljubša, dr. Pavla Turnerja, Antona Kaspreta, Josipa Zidanška, Davorina Žunkoviča, dr. Frana Kovačiča, dr. Antona Korošca, Andreja Fekonja, Viljema Heinza, mariborske podružnice Südmarke, prav tako pa je Zgodovinsko društvo samo nakupovalo literaturo za svojo knjižnico (12, 14-15, 32-33). Kljub številnim darilom je v prvih letih knjižni fond le počasi naraščal. Na začetku leta 1918 je bilo v knjižnici 2026 del v 3535 zvezkih. Položaj se je zelo spremenil, potem ko je vlada izdala naredbo o obveznih izvodih, ki jih je potrebno pošiljati tudi v Študijsko knjižnico v Mariboru. Do konca leta 1923 se je tako nabralo že za 14.000 del (16, 43). Prvi knjižničar je postal Avguštin Stegenšek (12). Knjižnica se je najprej nahajala v »*deškem (malem) semenišču nasproti gimnazije (v današnjem centru za glasbeno vzgojo v Mladinski ulici 12)*« (12), potem pa se je do 1921. leta morala kar petkrat preseliti. Leta 1909 je dobila prostore v Narodnem domu, se 1911 razširila, 1913 pa spet zmanjšala, nato pa 1914 preselila na Koroško 10. V letu 1920 se je selila najprej na Strossmayerjevo 26, nato na Cankarjevo 5, naslednje leto pa v kazinsko zgradbo na Slomškovem trgu 17. Knjižnica je tu ostala – z izjemo časa druge svetovne vojne – vse do leta 1951, ko se je preselila v zgradbo na križišču Prešernove in Partizanske ceste (16-27), 1988 pa v novo zgradbo na trenutni lokaciji na Gospejni 10. Ne samo da je Kovačič podaril knjižnici veliko svojih knjig, temveč je za knjižnico tudi skrbel, bil njen knjižničar, ji iskal primerne prostore, knjige selil iz enega na drugo mesto, in ko je bilo treba plačati najemnino, je primaknil svoje prihranke, da se je knjižnica sploh lahko obdržala (Kovačič 1926, Kazalo, 7). Po koncu prve svetovne vojne se je vztrajno boril, da je knjižnica pridobila naziv študijske knjižnice in da so knjižničarja plačali z občinskim oz. državnim denarjem. Po ustanovitvi Univerze v Mariboru leta 1975 se je ustanova preimenovala v *Univerzitetno knjižnico Maribor* (7-9; Baš 1939, 33-34; Glaser 1928, 191-216; Hartman 1978, 9-106; Univerzitetna knjižnica Maribor, 2007).

Časopis za zgodovino in narodopisje

Spoznanja in raziskave, do katerih je pripeljalo novoustanovljeno društvo, so začeli objavljali v svoji prav tako na novo ustanovljeni znanstveni reviji *Časopis za zgodovino in narodopisje* (odslej ČZN). Sklep o ustanovitvi je bil sprejet že na ustanovnem občnem zboru *Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko*, uresničen pa je bil naslednje leto, torej 1904. leta. Revija je vseskozi izhajala, razen v obdobju med letoma 1940-65, in izhaja še danes. Tudi tukaj je bil Fran Kovačič duša dogajanja. Njen prvi urednik je bil prof. Anton Kaspret, vendar je treba dodati, da je Kaspret živel v Gradcu in je od tam vodil uredniška dela, tehnični del pa je potekal v Mariboru in je bil zanj že od vsega začetka odgovoren Kovačič. Slednjič je leta 1917 prevzel tudi vlogo glavnega urednika in jo opravljal do svoje 70-letnice, ki jo je obhajal 1937. leta. V okviru ČZN je med letoma 1930 in 1938 občasno izhajala priloga *Arhiv za zgodovino in narodopisje* (Kovačič 1926. Kazalo, 13-14; Baš 1939, 12-14, 20. 22-24).

ČZN je bil med Slovenci dobro sprejet, tako med preprostimi ljudmi kot med strokovnjaki, in njegovi sodelavci so bili lahko upravičeno ponosni nad tem uspehom. Toda že med prvo svetovno vojno, še bolj pa v letih takoj po njej, je mogoče opaziti težave *Zgodovinskega društva* in revije ČZN, ki so se kazale v upadu članov in naročnikov in v nesoglasjih, ki so se vse pogosteje pojavljala med vodilnimi člani. Poleg tega velja omeniti tudi to, da so bile gonilne sile Maribora preobremenjene s številnimi drugimi službami. To velja tudi za Kovačiča, ki je bil tudi tokrat pripravljen poprijeti za vsako delo. Znano je, da je močno podpiral deklaracijsko gibanje, v letu 1918 je bil član *Narodnega sveta za slovensko Štajersko* in v njem opravljal službo blagajnika, po vojni pa se je udeležil pariške mirovne konference. Tako kot pred tujimi diplomati je bilo treba že med vojno in v letih po njej tudi doma vedno znova pojasnjevati in dokazovati pravilnost sprejetih odločitev, kar je največkrat počel s pisanjem člankov v časopisih *Slovenski gospodar* ali *Straža*. Sploh pa so bile okoliščine po prvi svetovni vojni take, da »niso dopuščale vpogleda v arhivalije izven slovenskih etničnih meja, zato vsebina *Časopisa* v prvih povojnih letih večkrat ni dosegala začetnih letnikov« (Vrbnjak 2003, 24). A k sreči to ni trajalo dolgo, saj so mladi ljudje, ki so pristopili k društvu sredi tridesetih let, s svojimi tehtnimi razpravami, ocenami in formalno dognanostjo ČZN dvignili »na stopnjo, ki je postala zlasti še po uvedbi tujejezičnih povzetkov, privlačna za širok znanstveni svet. Društvo je kmalu potem, ko je po 1924 pričelo prejemati denarne podpore, zaslovelo s ČZN od Sofije do Uppsale pa tja na zahod. Leta 1931 je s ČZN zamenjavalo svoje publikacije 74 domačih in tujih ustanov. Te so imele mariborsko *Zgodovinsko društvo za*

sebi enako. Izid posameznega letnika ČZN je bil pogosto dogodek zase, šteli so ga za znanstveni čudež malega mesta, kjer ni univerze ne znanstvene akademije ne zavodov z daljšo tradicijo ... Bila je to majhna akademija znanosti« (24-25). S tem se je še enkrat izkazalo, da je bil Kovačič spreten in neutruđen organizator. Ni se prepuščal malodušju, čeprav njegovo prizadevanje ni vedno rodilo takšnih sadov, kot jih je sam želel. Kadar pa je dosegel takšen uspeh, kot sem ga pravkar omenil, je povsem razumljivo, da je to bil razlog za praznik.

Arhiv in muzej

V tesni povezavi z *Zgodovinskim društvom* sta še vsaj dve ustanovi, ki sta se razvili iz skrbi za varovanje dokumentov in drugih predmetov. Prva je namenjena hranjenju dokumentov in je v polnosti zaživela leta 1933 pod imenom *Banovinski arhiv v Mariboru*, čeprav je bila ustanovljena že štiri leta prej. Ustanova se je po letu 1952 preimenovala v *Državni arhiv LRS – podružnica Maribor*, leta 1963 pa še enkrat v *Pokrajinski arhiv Maribor*, kakor je še danes (Pokrajinski arhiv Maribor 2007). Druga ustanova je muzej, ki je namenjen shranjevanju in ohranjanju predmetov. Nastal je tako, da so združili sakralno zbirko škofijskega muzeja z zbirkama iz *Zgodovinskega in Muzejskega društva* in leta 1924 ustanovili *Mestni muzej*, ki so ga leta 1935 preimenovali v *Pokrajinski muzej Maribor*, čez tri leta pa se preselili v mariborski grajski dvorec. Kovačič se je osebno posvečal arhivskim kakor tudi muzejskim dejavnostim in jih na različne načine podpiral, vse dokler niso dosegle samostojnega življenja (Kovačič 1928. Nastanek in razvoj mariborskega muzeja, 255-268; Baš 1939, 34). Na tem mestu naj omenim še to, da je bil leta 1954 del likovnega fonda preseljen na novo lokacijo na Strossmayerjevi ulici, s čimer je bila ustanovljena Umetnostna galerija Maribor (Pokrajinski arhiv Maribor 2007).

Pariška mirovna konferenca

Obdobje na prelomu 19. in 20. stoletja je bilo izredno razgibano. Ob hitrem gospodarskem razvoju so dobivala nove razsežnosti tudi znanstvena, družbena, kulturna in politična vprašanja. Pri nas se je med drugim zaostriло tudi nacionalno vprašanje. V šolah, še bolj pa v upravi in v vsakdanjem življenju v mestih, je v osrednji Sloveniji vse bolj prevladoval nemški, v Prekmurju madžarski, v Primorju pa italijanski vpliv, kar je povzročalo številne napetosti med pripadniki ene ali druge struje.

Ko je potekal ustanovni občni zbor *Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko* dne 28. maja 1903 v *Narodnem domu* v Mariboru, »so

se navzoči dobro zavedali, da samo politično delo za obrambo in uveljavljanje slovenskega naroda ne zadošča. Narod si mora ustvariti kulturo, tedaj tudi znanost, če hoče preživeti v tekmi z drugimi narodi in ne želi propasti pred nemškim nacionalističnim pritiskom. Nobena znanost pa ni za narod, ki je ogrožen, tako pomembna kot razne panoge zgodovinske vede» (Vrbnjak 2003, 21). Z ustanovitvijo Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko je pol milijona Slovencev, »ki do 1903 niso imeli niti ene znanstvene organizacije, ki bi se zanimala za njihovo preteklost«, končno prišlo »do svojega znanstvenega društva« (21). Marljivo delo društva in vseh njegovih sodelavcev, predvsem pa Kovačiča samega, je odkrivalo sledi slovenskega življa na slovenskem Štajerskem, kar je po 15 letih sistematičnega dela zadostovalo za argumentacijo na mirovni pogajanjih po prvi svetovni vojni v Parizu. Teh se je Kovačič udeležil skupaj s svojim sosedom in stanovskim kolegom dr. Matijo Slavičem (Slavič 1928, 256). Dodeljena jima je bila vloga eksperta, kar pomeni, da sta pripravljala gradiva za pogajalce, medtem ko sama v pogajalni dvorani nista bila prisotna. Z velikimi težavami je delegacija Kraljevini SHS končno izbrila levi breg Drave od Dravograda do Maribora, dobršen del Slovenskih goric in nazadnje, v srečnih – če že ne kar čudežnih – naključjih, še Prekmurje. Brez trdnih zgodovinskih in statističnih dokazov, do katerih se je delegacija dokopala s pomočjo Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko, si je težko predstavljati ta uspeh. S časovne oddaljenosti še bolj razločno vidimo, da je bilo štajerskim Slovencem že zelo zgodaj »jasno, da se bodo morali potegovati za naravne meje slovenskega narodnega ozemlja. Na ta boj so se pripravljali tudi z znanstvenimi pripomočki. Značilno je, da je odbor Zgodovinskega društva junija 1918 sklenil naročiti za svojo knjižnico krajevne repertorije za slovensko ozemlje in statistične podatke zadnjega ljudskega štetja (torej iz leta 1910). Obdelani podatki iz teh pripomočkov so bili potrebni Narodnemu svetu za Slovenski Štajer, ustanovljenemu 26. septembra 1918; njegov predsednik je bil odbornik Zgodovinskega društva prof. dr. Karel Verstovšek, člana pa tudi odbornika Zgodovinskega društva dr. Fran Kovačič in dr. Matija Slavič« (Hartman 1978, 20). Kovačič se je dobro zavedal, da je to odločilen trenutek, zato je brez pomislekov sodeloval pri tej stvari z vsemi svojimi močmi. Poleg tega, da je bil blagajnik Narodnega sveta za Štajersko, je v ta namen je napisal knjižico *Maribor in bodoča državna meja* (1918). Med bivanjem v Parizu od 5. februarja do 15. avgusta 1919 je za potrebe informiranja udeležencev mirovne konference pripravil podobno knjižico v francoskem jeziku *La question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie. La Styrie* (1919). Domov se je vrnil pred podpisom sklepnega sporazuma v Saint-Germainu, nato pa je postal »član razmejitvene komisije za jugoslovansko-avstrijsko mejo na Štajerskem

... *Sodeloval je pri terenski določitvi meje od Košenjaka do Radgone*« (Rubelj 2001, 93).

O sodelovanju in poteku dogajanja v Parizu je napisal tudi nekaj prispevkov v časopisih *Straža* in *Slovenski gospodar*, objavil pa je tudi članke: *Odmevi majske deklaracije* (1926-1927), *Narodnostno načelo in mirovna konferenca* (1920) in *Mariborsko vprašanje* (1920-1921).

Prispevek na znanstvenem zgodovinskem področju

Kovačič ni bil le organizator, ampak je tudi sam temeljito študiral posamezne zgodovinske teme. Kot pri filozofiji se je tudi pri zgodovini dogajalo tako, da je nekatere objavljene razprave v ČZN dopolnil in izdal kot samostojna dela. Sam je napisal nekaj kronik oz. obširnih zgodovin, na primer *Trg Središče* (1910), *Nadžupnija Sv. Križa pri Rogoški Slatini* (1914) ali *Ljutomer* (1926), še veliko več pa je seveda takšnih krajev, ki se jim je posvetil le mimogrede. Njegova bibliografija kaže, da je na splošno izredno veliko pisal in se ukvarjal z zelo različnimi temami. Končno zaslužita posebno pozornost njegovi deli *Zgodovina Slovenske Štajerske in Prekmurja* (1926), ki je izšla kot zadnji, 7. zvezek zbirke *Slovenska zemlja*, in pa *Zgodovina Lavantinske škofije 1228-1928* (1928), ki obe skupaj veljata za krono njegovega zgodovinskega dela.

Med njegovimi zgodovinskimi deli naj navedem še knjigo *Dominiškanski samostan v Ptujju* (1914), ki je ponatis razprave, objavljene v VBV. Delo *Sv. Areh na Pohorju* (1917) je prav tako ponatis razprave iz ČZN. Povsem samostojno delo pa je knjižica *Cerkveni zvonovi v Lavantinski škofiji* (1907-08), ki je dejansko popis zvonov na ozemlju celotne škofije. Razen teh samostojnih del je Kovačič veliko objavljaval v ČZN ali v VBV. Med obsežnejšimi prispevki najdemo: *Petovij v zgodovini Južne Štajerske* (1908), *Gospodarska zgodovina dominikanskega samostana v Ptujju* (1913), *K starejši zgodovini minoritskega samostana v Ptujju* (1927), *Historični portreti na oltarni podobi župne cerkve na Črni ali Ptujski gori* (1922), *K cerkveni zgodovini na Sp. Štajerskem v 17. stoletju* (1920-21), *Lavantinsko bogoslovno učilišče v Mariboru* (1929), *Doneski k starejši zgodovini Murskega polja* (1919), *Gradivo za prekmursko zgodovino* (1926), *Planina in njeni prvi gospodarji* (1932), *Posestvo 'Cest' v listini l. 1141 in njega lastniki* (1915), *Spodnjepolskavski urbar iz leta 1504* (1905), *Vitezi Pesničarji* (1912), *Rimski romarji iz slovenskih dežel* (1898), *'Časopis' in 'Zgodovinsko društvo'* (1926), *Nastanek in razvoj mariborskega muzeja* (1928), *Problemi ob zori naše zgodovine* (1923) in *Mariborsko vprašanje* (1920-21). Ob teh prispevkih zasledimo še veliko število krajših prispevkov v revijah VBV in ČZN in nekaterih drugih časopisih.

Salezijanci in Marijanišče v Veržeju

Domači kraj je bil Kovačiču vedno zelo pri srcu, prav tako pa je imel v mislih slovenski narod, še posebej slovenske Štajerce. Oblikovati narod pa pomeni, da ga je treba vzgajati. Za vzgojo pa je najbolj primeren predvsem čas otroštva in odraščanja, saj gre za obdobje odkrivanja novih spoznanj in pridobivanja novih navad, ki so temelj za celotno nadaljnje življenje. Iz tega sledi, da kdor hoče imeti dobre (odrasle) ljudi, se jim mora posvetiti že v njihovih otroških in mladinskih letih ter jih takrat dobro šolati in dobro vzgajati. Kovačič se je tega dobro zavedal, zato je podpiral vse tiste načrte, ki so imeli v programu dobro vzgojo in dobro izobraževanje. Na Spodnjem Štajerskem je bila – razen v mestih – večina življa slovenskega rodu, šole pa nemalokrat nemško usmerjene. Samo tarnati nad tem dejstvom bi bilo seveda premalo, zato je bilo treba nekaj narediti. Med študijem v Rimu je lahko opazoval številne poskuse italijanskih šol, kako pristopiti k mladim ljudem, da bi jim primerno vzgojili in pripravili na prihodnje življenje. Kovačič je bil prepričan, da bi bili salezijanci sposobni prinesiti nekaj svežega duha za uka željne mlade ljudi tudi v ta košček zemlje. To misel je predstavil škofu Mihaelu Napotniku in ga pridobil za to, da je leta 1908 povabili salezijance v lavantinsko škofijo, sam pa se je lotil dela, da je projekt organizacijsko usmeril in izpeljal, kar je pomenilo, da je moral pridobiti primeren kraj in prostore, kjer se bodo salezijanci lahko naselili in opravljali svoje poslanstvo.

Kmalu je dozorela misel, da je za njihovo naselitev primerno okolje na Murskem polju oz. konkretnije kar Kovačičev rojstni kraj Veržej, s čimer bi se odprla možnost šolanja Slovincem s Štajerskega, predvsem iz Prlekije, pa tudi onim, ki so onkraj Mure oz. iz Ogrskega dela cesarstva. Ideja se je močno razširila in v Veržeju so bili njeni veliki zagovorniki, med drugim tamkajšnji župnik Lovro Janžekovič, župan Martin Osterc, predvsem pa posestnik Anton Puščenjak, ki je imel v lasti večje posestvo in ga je namenil darovati v dober namen. Hkrati je izrazil željo, naj bi zavod »Marijanišče« prevzeli očetje salezijanci. Z njim so soglašale tudi njegove tri sestre. Z volilom leta 1908 in oporo ko 1909 je premoženje prešlo na lavantinsko škofijo, ta pa ga je pozneje odstopila novoustanovljenemu zavodu *Marijanišče v Veržeju*, Kovačič pa je poskrbel, da so se začela pripravljala dela za izvedbo tega projekta. Da je bil pri vsem tem gonilna sila prav on, je lepo razvidno tudi iz čestitk ob blagoslovitvi dokončane zgradbe, kjer med drugim sam škof Napotnik pohvali Kovačiča, ki »*so neizmerno veliko pripomogli, da je prišlo do današnje prepomenljive slovesnosti. Bili so glava in srce dalekosežnega podvzetja. Bili so prvi, ki so v pismu z dne 6. januarja 1908 naznanili prečastitemu škofijstvu veseli glas, da namerava ugledna*

obitelj Puščenjakova v Veržeju svoje premoženje sporočiti v dobrodelne namene. To prijetno obvestilo vsebuje v velikih potezah vse, kar je bilo polagoma uresničeno» (Napotnik 1913, 23-24). Prof. Ivan Vreže pa ob isti priložnosti dodaja: »*Dolgoletne Tvoje srčne želje se izpolnjujejo. Rojstveni Tvoj kraj dobi zavod, prepomenljiv za Veržej in za vso ljutomersko dekanijo ter velevažen za vso obširno Lavantinsko škofijo»* (Kovačič 1913, 54).

Začetki tega uspeha segajo v leto 1908 ali še bolj nazaj. Tedaj je že potekalo živahno dopisovanje med Kovačičem in salezijansko provinco v Avstriji. Ta s cesarjeve strani še ni bila formalno potrjena, je pa že delovala v več krajih habsburškega cesarstva. Salezijanci so dali vedeti, da se bodo vabilu odzvali le v primeru, če bodo videli zadostno pripravljeno za sodelovanje tako s strani škofije kot tistih, kamor se bodo naselili. Nujno je bilo treba začeti z gradnjo novega poslopja, kar se je zgodilo v letu 1911. Načrte je pripravil arhitekt Anton Jandl iz Ljutomera, dela pa nadzoroval njegov oče Julij Jandl iz Grlave (11). 20. avgusta istega leta je sledila blagoslovitev temeljnega kamna (9). Na občnem zboru zavoda Marijanišče 10. decembra 1911 (27) so sprejeli velikopotezno odločitev, da mora delo tako napredovati, da bo do začetka oktobra naslednjega leta v stavbi mogoče začeti s poukom. To je vzpodbudilo tudi salezijanske predstojnike, da so na zboru njihove družbe 29. marca 1912 v Turinu sprejeli sklep o tem, da odprejo novo postojanko v Veržeju (27). Delo je sicer hitro napredovalo, a so se pojavljale številne ovire, zaradi česar so se dela nekoliko zavlekla. Potrebno je bilo veliko organizacijskega in tudi fizičnega dela in Kovačič se ni branil ne enega ne drugega. O vsem tem je podpornike in dobrotnike obveščal po različnih poteh, med drugim tudi z izdajanjem posebnih knjižic v obliki letnih poročil o opravljenem delu, o trenutnem stanju in o prihodnjih načrtih. Prva iz zbirke knjižic je bila namenjena zahvali ob smrti dobrotnika zemljišča in se glasi *Pogrebni govor vzglednemu kristjanu Antonu Puščenjaku, tržanu v Veržeju* (1909), naslednje pa *Marijanišče v Veržeju na Murskem polju (1911, 1912 in 1915)*, *Spomenica na slovesno blagoslovitev Salezijanskega zavoda v Veržeju dne 27. oktobra 1912 (1913) in Posvetitev kapele Marije Matere dobrega sveta dne 8. septembra 1913 (1913)*.

Kot je razvidno iz naslovov, je škof Napotnik Marijanišče slovesno blagoslovil 27. oktobra 1912. Naslednje leto, 8. decembra 1913, pa je bila blagoslovljena še hišna kapela.

V Veržeju so načrtovali odprtje nižje kmetijske, rokodelske in obrtne šole, ki bi bila tako potrebna za tamkajšnje vinorodne in žitorodne kraje. Učili bi jih »*rabljivih reči in vzgojili tako, da bodo iz Marijinega doma prihajali razumni kmetovalci in poljedelci, dobri rokodelci, pridni pomočniki, vrli mojstri. Če bode pa kazal kateri mladenič posebne*

darine ali talente za višje nauke, tedaj mu bode pa tudi pomagano, da doseže svoj vzvišeni poklic» (Napotnik 1913, 17).

Vodstvo salezijanskega zavoda v Veržeju je prevzel p. Avrelij Guadagnini, ki pa se je že takoj na začetku moral spopasti s težavami. Zavod je bil postavljen, ni pa še bilo dijakov. Tako so se salezijanci odločili, da zaradi tega, ker so bili potrjeni s strani avstrijskega cesarja, svoj zavod za novince za avstrijsko provinco prestavijo na avstrijsko ozemlje. Do tedaj so ga namreč imeli v kraju Penango blizu Turina. Odločili so se za Veržej, v zameno pa so nudili notranjo opremo osrednjega dela zgradbe, hkrati pa spodbujali, naj se čim prej zgradita še severni in južni krak novega poslopja. Tako so na začetku prišli v Veržej gojenci iz vseh avstrijskih in nemških dežel, za domačine pa so pripravljali predvsem nedeljski in praznični program v obliki oratorija (Kovačič 1913. Spomenica, 55-58).

Po končani 1. svetovni vojni je zavod postal gibalo verskega in narodnega življenja na svojem območju na obeh straneh reke Mure in je bil dobra iztočnica za poklice v salezijanski družbi pa tudi za druge duhovne poklice.

Skrb za mlade – Abstinenčno društvo

Kovačičeva skrb za mlade se ni začela z Veržejem in se tam ni končala. Že v času bogoslovja je čutil močno potrebo, da je usmerjal delo svojih kolegov, zato jih je zbiral v okviru *Društva Slomšek*, spodbujal k pisanju prispevkov za njihovo interno revijo *Lipico*, sam pa je tudi občasno napisal nekaj prispevkov za *Slovenskega gospodarja* ali kakšen drug časopis. Prepričan je bil o veliki škodi alkoholizma, zato je že takrat pa tudi pozneje zelo propagiral abstinenčno društvo. V letih 1913-16 je organiziral zbirko *Sveta vojska*, v kateri je izšlo vsaj pet knjižic na temo alkoholizma in so verjetno vse izpod peresa Frana Kovačiča. Naslovi teh knjižic so preprosti in direktni. Govorijo o kvarnem vplivu alkoholizma na mladega človeka in o strahotah, ki so posledica popivanja. Te knjižice imajo naslove: *Alkohol in mladina (1913 in 1914)*, *Žganje (1914)*, *Alkoholizem (1915) in Cesar kliče v boj proti domačim sovražnikom (1916)*, v njih pa najdemo tudi konkretne spodbude za organiziran boj proti tej hudi nadlogi in povabilo k ustanavljanju posameznih abstinenčnih društev. Društva, ki so se organizirala, je Kovačič pozneje obiskoval, zanje imel posamezna predavanja in duhovne obnove.

Anton Martin Slomšek

Jesen svojega življenja je Fran Kovačič posvetil škofu Antonu Martinu Slomšku. Že takoj po njegovi smrti se je pojavil sloves svetni-

ka in njegov tesni sodelavec Franc Kosar je napisal *Slomškov življenjepis*, ki je izšel v nemškem in slovenskem jeziku. Večje zanimanje za Slomška se je spet pojavilo v osemdesetih letih 19. stoletja, ko je njegove spise začel izdajati Mihael Lendovšek, nato pa na prelomu stoletja, ko je Anton Medved izdal predelan *Kosarjev življenjepis*. Potem je leta 1912 Anton Korošec javno zahteval, naj se začne proces beatifikacije. Šele po prvi svetovni vojni se je ta želja obnovila in znana je prošnja duhovnikov iz lenarške dekanije okrog leta 1925, ki so prav tako prosili, naj se začne beatifikacijski postopek za tega velikega človeka, čemur je sledilo imenovanje dr. Ivana Tomažiča za postulatorja (Turnšek, Potek postopka za beatifikacijo).

Fran Kovačič je bil Slomškov velik častilec že v bogoslovju, zato so mu bile pobude v zvezi s Slomškov beatifikacijo zelo pri srcu, če niso bile celo zamišljene od njega samega. Od uradnega začetka postopka, predvsem pa po upokojitvi na Mariborskem bogoslovnem učilišču in nato vse do smrti je skoraj vse svoje moči posvetil samo temu delu. Prepisoval je Slomškove spise, proučeval dokumente in deloval tudi v okviru cerkvenega sodišča v vlogi sodnika prisednika. Večinoma je šlo za zasliševanja ljudi, ki so pričevali o tistih, ki so Slomška še neposredno poznali ali so bili kakor koli drugače povezani s takimi ljudmi in dogodki. Kovačič je v Slomškovi zapuščini našel kar nekaj gradiva, za katero se do tedaj ni vedelo, da obstaja. Zelo se je na primer veselil najdbe *Kalobske pesmarice oz. Kalobskega rokopisa*, imenovanega tudi *Liber Cantionum Carniolicarum*. Gre za zbirko predvsem cerkvenih pesmi iz srede 17. stoletja, Kovačičeve prve ugotovitve pa lahko najdemo v članku '*Kalobski rokopis slovenskih pesmi iz leta 1651*' (1930). S tem ko se je odprla možnost vpogleda v Slomškov osebni arhiv in zapuščine njegovih sodelavcev, so se razjasnile mnoge stvari. Sad tega dela je predelan in dopolnjen Kosarjev življenjepis o Slomšku z naslovom: *Služabnik božji Anton Martin Slomšek, knezoškof lavantinski (1934/1935)*, ki je bil pozneje še večkrat ponatisnjen. Da bi objavil čim več originalnih Slomškovih pisem, je Kovačič v okviru ČZN ustanovil prilogo, ki jo je poimenoval *Arhiv za zgodovino in narodopisje*, in tako uresničil svojo idejo o razširjanju Slomškovih besedil med ljudmi. Tu je objavil *Slomšekova pisma* (1930), *Dodatek Slomškovih pisem* (1934), *Slomškov najstarejši rokopis* (1932), *Slomšek častilec sv. Cirila in Metoda* (1935), *Slomšek o pouku slovenskega jezika pred 100 leti* (1922), *Slomšekiana* (1935), *Slomškova mati Marija, roj. Zorko* (1938) in *A. M. Slomšek v slikah* (1936).

Zaključek

Iz opisa Kovačičevega življenja in dela vidimo, da je bil izredno delaven človek in da je dobil mnogo nalog, ki jih je vestno izpolnjeval.

Zelo se je vključeval v pisanje člankov v časopise, ki pa so velikokrat ostali nepodpisani in jih je zato težko identificirati. To velja še posebej za leta proti koncu prve svetovne vojne in tik po njej, ko se je v časopisju bila ostra bitka za postavitve mej med novo nastalimi državami. Njegove članke najdemo predvsem v *Slovenskem gospodarju* in *Straži*, medtem ko je drugod objavljaj bolj občasno. Kljub cenzuri in hudim napadom nemških časnikov je vztrajal in po potrebi tudi prevzemal funkcijo urednika, za nekaj časa pa je vodil tudi *Cirilovo tiskarno* v Mariboru.

Dejansko zasledimo že na začetku njegove življenjske poti uvid in spoznanje, da je stvari mogoče spremeniti, če se jim posvetimo in kadar se v isti stvari poveže več enakomislečih ljudi. Zato je vedno in povsod spodbujal organizacije, ki so podpirale sveto vero in slovenski ponos. Svoje ideale je želel približati tudi mladim ljudem, zato je postavljaj pred njih jasne ideale in smernice za življenje s pisno in govorno besedo, prav tako pa je z vso vnemo podpiraj vzgojne ustanove. Izogibal se je kompromisarstvu, saj mu je to onemogočaj njegov izredno temperamenten značaj. Že v gimnazijskih letih ga je privlačaj etnologija, pozneje se je odločaj za duhovništvo, vedno pa je ohranjaj ljubezen do zgodovine in narodopisja. Temu je posvetaj ogromno svojih moči in na tem področju dosegaj velike uspehe. Vsi mu priznavaj, da je bil odličaj organizator, človek močne volje in ena izmed ključnih osebnosti Maribora v času prvih desetletij 20. stoletja. Vedno in povsod je bil ponosaj duhovnik, ki je znal povezovaj v eno svojo osebno vero, poklicno delo profesorja in aktivnosti, ki se jim je posvečaj v »prostem« času. Njegove vizije, da mora postaj Maribor mesto, ki ga bodo za svojega prepoznaj tudi Slovenci, so se zaradi zloma Avstro-Ogrske kmalu uresničaj. Takrat je bilo potrebno vložaj ogromno moči v to, da so Mariboru vdahnaj slovenskega duha. Na noge so moraj postavaj vse pomembnejše institucije, kar bi bilo bistveno težaj brez bogatih izkušenj, ki si jih je pridobaj Kovačič s svojim trdim delom in z znanjem, ki se je nakopičaj skozi dvajsetletno sistematično znanstveno preučevanje zgodovine Spodnje Štajerske. To je bila tudi dovolj velika popotnica, da je mesto preživaj burne čase 2. svetovne vojne in z njim povezanega nacističnega divjanja, pozneje pa še desetletja komunističnega režima.

Tolažbo in ponos pa bi mu prinašaj dejstvo, da ima mesto Maribor samostojno univerzo in posledično tudi bogato razvejaj znanstveno in kulturno delo.

Seznam literature

- Baš, Franjo. 1939. Prelat dr. Fran Kovačič. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 34:1-39.
- Glaser, Janko. 1928. Študijska knjižnica v Mariboru. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 23:191-216.
- Janžekovič, Janez. 1938/39. Prelat dr. Fran Kovačič kot filozof. *Čas* 33:224-226.
- Hartman, Bruno. 1978. »Petinsedemdeset let Univerzitetne knjižnice Maribor.« V: *Univerzitetna knjižnica Maribor 1903-1978: jubilejni zbornik*, ur. Bruno Hartman, 9-106. Maribor: Obzorja.
- Hartman, Bruno, s.v. »Zgodovinsko društvo v Mariboru,« v: *Enciklopedija Slovenije*.
- Kovačič, Fran. 1913. *Alkohol in mladina*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1914. *Alkohol in mladina*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1915. *Alkoholizem*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1936. A. M. Slomšek v slikah. *Kronika slovenskih mest* 3:19-22.
- Kovačič, Fran. 1900. Aristotelovo svetovno naziranje. *Katoliški obzornik* 4:110-137, 220-241.
- Kovačič, Fran. 1907-08. *Cerkveni zvonovi v Lavantinski škofiji*. Maribor: Mariborsko bogoslovno učilišče.
- Kovačič, Fran. 1916. *Cesar kliče v boj proti domačim sovražnikom*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1926. 'Časopis' in 'Zgodovinsko društvo'. *Kazalo k Časopisu za zgodovino in narodopisje I.-XX*, 1-12. Maribor: Zgodovinsko društvo v Mariboru.
- Kovačič, Fran. 1906. *Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski*. Ljubljana: Uredništvo Voditelja.
- Kovačič, Fran. 1923. *Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski*, 2. pomnožena in predelana izd. (1906; ponatis, Ljubljana: Katoliško tiskovno društvo).
- Kovačič, Fran. 1934. Dodatek Slomšekovih pisem. *Arhiv za zgodovino in narodopisje* 1/1:1-57.
- Kovačič, Fran. 1914. *Dominikanski samostan v Ptujju*. Maribor: samozaložba.
- Kovačič, Fran. 1914. Dominikanski samostan v Ptujju. *Voditelj v bogoslovnih vedah* 17:1-17, 111-142, 240-256, 355-371.
- Kovačič, Fran. 1919. Doneski k starejši zgodovini Murskega polja. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 15:23-85.
- Kovačič, Fran. 1913. Gospodarska zgodovina dominikanskega samostana v Ptujju. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 10:59-120.
- Kovačič, Fran. 1926. Gradivo za prekmursko zgodovino. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 21:1-20.
- Kovačič, Fran. 1922. Historični portreti na oltarni podobi župne cerkve na Črni ali Ptujski gori. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 17:57-76.
- Kovačič, Fran. 1930. 'Kalobski' rokopis slovenskih pesmi iz leta 1651. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 25:181-205.
- Kovačič, Fran. 1920-21. K cerkveni zgodovini na Šp. Štajerskem v 17. stoletju. (Iz bivšega patriarhalnega arhiva v Vidmu na Laškem). *Časopis za zgodovino in narodopisje* 16:105-117.
- Kovačič, Fran. 1927. K starejši zgodovini minoritskega samostana v Ptujju. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 22:149-168.
- Kovačič, Fran. 1930. *Kritika ali noetika. Nauk o spoznanju*. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
- Kovačič, Fran. 1919. *La question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie. La Styrie*. Paris.
- Kovačič, Fran. 1929. »Lavantinsko bogoslovno učilišče v Mariboru.« V: *Spomenica ob sedemdesetletnici lavantinskega bogoslovenega učilišča v Mariboru*, 1-48. Maribor: Knezo škofijsko učilišče.
- Kovačič, Fran. 1926. *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza*. Maribor: Zgodovinsko društvo.

- Kovačič, Fran. 1918. *Maribor in bodoča državna meja*. Maribor: Mariborski narodni svet.
- Kovačič, Fran. 1920-21. Mariborsko vprašanje. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 16:14-27.
- Kovačič, Fran. 1911. *Marijanišče v Veržeju na Murskem polju*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1912. *Marijanišče v Veržeju na Murskem polju*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1915. *Marijanišče v Veržeju na Murskem polju*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1908. Modernizem. *Voditelj v bogoslovnih vedah* 11:1-26.
- Kovačič, Fran. 1914. *Nadžupnija Sv. Križa pri Rogaški Slatini. Zgodovinski podatki*. Ljubljana: Cerkevno društvo pri Sv. Križu.
- Kovačič, Fran. 1899. Najvišje dobro pri Sokratu, Platonu in Aristotelu. *Katoliški obzornik* 3:112-120, 202-217, 326-336.
- Kovačič, Fran. 1920. Narodnostno načelo in mirovna konferenca. *Čas* 9:137-157.
- Kovačič, Fran. 1930. *Občna metafizika ali ontologija*, 2. pomnožena izd. (1905; ponatis, Maribor: Tiskarna sv. Cirila).
- Kovačič, Fran. 1926-1927. Odmevi majske deklaracije. *Čas* 21:267-282.
- Kovačič, Fran. 1908. Petovij v zgodovini Južne Štajerske. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 5:1-22.
- Kovačič, Fran. 1932. Planina in njeni prvi gospodarji. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 27:65-80.
- Kovačič, Fran. 1909. *Pogrebni govor vzglednemu kristjanu Antonu Puščenjaku, tržanu v Veržeju*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1915. Posestvo 'Cest' v listini. 1141 in njega lastniki. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 12:12-39.
- Kovačič, Fran. 1913. *Posvetitev kapele Marije Matere dobrega sveta dne 8. septembra 1913*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1923. Problemi ob zori naše zgodovine. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 18:78-100.
- Kovačič, Fran. 1898. Rimski romarji iz slovenskih dežel. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 8:212-130.
- Kovačič, Fran. 1935. Slomšek častilec sv. Cirila in Metoda. *Slomškov glasnik* 1:9-11.
- Kovačič, Fran. 1922. Slomšek o pouku slovenskega jezika pred 100 leti. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 17:1-14.
- Kovačič, Fran. 1935. Slomšekiana. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 31:26-34.
- Kovačič, Fran. 1938. Slomšekova mati Marija roj. Zorko. *Vigred* 16:2-5, 43-48.
- Kovačič, Fran. 1930. Slomšekova pisma. *Arhiv za zgodovino in narodopisje* 1:22-370.
- Kovačič, Fran. 1932. Slomšekov najstarejši rokopis. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 27:190-192.
- Kovačič, Fran. 1926. *Slovenska Štajerska in Prekmurje. Zgodovinski opis*. Slovenska zemlja 7. Ljubljana: Matica Slovenska.
- Kovačič, Fran. 1934-35. *Služabnik božji Anton Martin Slomšek, knezoškof lavantinski*. Celje: Družba sv. Mohorja.
- Kovačič, Fran. 1905. Spodnjepolskavski urbar iz leta 1504. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 2:137-148.
- Kovačič, Fran ur. 1913. *Spomenica na slovesno blagoslovitev Salezijanskega zavoda v Veržeju dne 27. oktobra 1912*. Maribor: Marijanišče.
- Kovačič, Fran. 1914. *Sv. Areh na Pohorju*. Maribor.
- Kovačič, Fran. 1917. Sv. Areh na Pohorju. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 13:45-94.
- Kovačič, Fran. 1905. Temeljna načela Tomaževe ekonomije v moderni dobi. *Voditelj v bogoslovnih vedah* 8:411-426.
- Kovačič, Fran. 1921. Teosofizem. *Čas* 15:297-326.
- Kovačič, Fran. 1910. *Trg Središče. Krajepis in zgodovina*. Maribor: Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko.
- Kovačič, Fran. 1912. Vitezi Pesničarji. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 9:1-41.
- Kovačič, Fran. 1907. Zavornice moralne svobode. *Voditelj v bogoslovnih vedah* 10:411-426.

Kovačič, Fran. 1928. *Zgodovina Lavantinske škofije (1228-1928)*. Maribor: Lavantinski kn. šk. ordinariat.

Napotnik, Mihael. 1913. Pridiga Lavantinskega knezoškofa Mihaela po dokončani blagoslovitvi Marijinega doma v Veržeju, na 22. nedeljo po binkoštih, ob osmini praznika posvečenja cerkev, dne 27. oktobra evharističnega leta 1912. V: Franc Kovačič, ur. *Spomenica na slovesno blagoslovitev Salezijanskega zavoda v Veržeju dne 27. oktobra 1912*, 1-26. Maribor: Marijanišče.

Pokrajinski arhiv Maribor. Domača stran. [Http://www.pokarh-mb.si/index.php?id=2](http://www.pokarh-mb.si/index.php?id=2) (pridobljeno 20. februarja 2007).

Rajšp, Vincenc. 1991. »Nekatere karakteristike profesorjev Visoke bogoslovne šole v Mariboru od ustanovitve do konca prve svetovne vojne.« V: *130 let visokega šolstva v Mariboru: zbornik simpozija*, ur. Avguštin Lah, 99-110. Maribor: Škofijski ordinariat Maribor; Celje: Mohorjeva družba.

Rubelj, Gordana. 2001. Dr. Franc Kovačič – osrednja osebnost znanstvenega Maribora v prvi polovici 20. stoletja. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 72:79-96.

Slavič, Matija. 1928. »Državni prevrat v Mariborski oblasti.« V: *Slovenci v desetletju 1918-1928: Zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal, 215-269. Ljubljana: Leonova družba.

Slovenski biografski leksikon.

Turnšek, Marjan. *Potek postopka za beatifikacijo*. [Http://www.rkc.si/slomsek/postopek.html](http://www.rkc.si/slomsek/postopek.html) (pridobljeno 20. februarja 2007).

Univerzitetna knjižnica Maribor. 2007. Domača stran. 16. februarja. [Http://www.ukm.si/zgod_pregl_1.html](http://www.ukm.si/zgod_pregl_1.html) (pridobljeno 20. februar 2007).

Vrbnjak, Viktor. 2003. »Sto let zgodovinskega društva v Mariboru.« V: *Zgodovinsko društvo v Mariboru 1903-2003*. Katalogi 14, 7-30. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor.

Žganje. 1914. Maribor.